

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

СТАВКОВА СОФІЯ ГЕОРГІЇВНА

УДК 37.091.12: 36-051 (71)

**НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ДО СУПЕРВІЗІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАНАДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ГАЙДУК Ніна Михайлівна,
Національний університет
«Львівська політехніка»,
директор Міжнародного центру
професійного партнерства «Інтеграція».

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
АРХИПОВА Світлана Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри соціальної роботи
і соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЛАВРИШ Юліана Едуардівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
доцент кафедри англійської мови технічного
спрямування № 2.

Захист відбудеться 19 червня 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.24 у Національному університеті «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, 2-й поверх, к. 226.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1 та на сайті <http://www.lp.edu.ua/research/dissertations-directory>.

Автореферат розісланий 17 травня 2018 р.

**В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

М.В. Гаврилюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку та становлення соціальної роботи в Україні відбуваються суттєві зміни в усіх аспектах цієї галузі суспільної діяльності, включно із науковим та професійним напрямками. Розробляються та впроваджуються нові закони, залучається міжнародний досвід, засновуються нові державні та громадські організації, зростає рівень занепокоєння громадськості суспільними проблемами. Рівночасно відбувається інтегрування вітчизняної системи освіти в європейський і світовий освітній простір, що стимулює пошук та реалізацію інноваційних шляхів забезпечення якісного рівня професійної підготовки фахівців соціальної сфери, використання кращих зразків світового досвіду та збереження національних здобутків. Наближення якості соціальних послуг до світового рівня поставило перед державою питання впровадження відповідних стандартів та розвитку системи контролю за їхнім дотриманням, що посилило вимоги до неперервної професійної підготовки соціальних працівників, зокрема готових до реалізації супервізії в галузі соціальної роботи в Україні.

Професійну підготовку фахівців за спеціальністю «соціальна робота» в Україні здійснюють відповідно до Конституції України, Закону України «Про вищу освіту» (2014), інших законодавчих та нормативних документів. Для розвитку спеціальності «соціальна робота» особливого значення набувають документи ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР, Ради Європи, що зумовлюють потребу в неперервному перегляді змісту професійної підготовки фахівців.

Важливу роль у неперервній професійній підготовці соціальних працівників до супервізійної діяльності відіграють порівняльно-педагогічні студії, що мають на меті вивчення досвіду інших країн задля з'ясування позитивних напрацювань та їхньої адаптації в Україні. Значний науковий інтерес становить досвід Канади як країни, що демонструє високий рівень неперервної професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Таку підготовку в Канаді здійснюють системно та динамічно в умовах здобуття формальної, неформальної та інформальної освіти. Вона ґрунтується на принципах гуманізації, відкритості, демократизації, масовості й неперервності освіти з урахуванням потреб канадських соціально-політичних чинників та пов'язана з ідеєю єдності світу, тобто взаємозв'язку й взаємозалежності людей у глобалізованому просторі. Якість освіти у галузі соціальної роботи, кваліфікаційний рівень підготовки соціальних працівників, володіння вміннями й навичками супервізії як технології соціальної роботи розглядаються як чинники, що впливають на організацію та надання соціальних послуг громадянам Канади.

Неперервна професійна освіта, її теорія та практика стали предметом дослідження вітчизняних науковців: В. Андрущенко, І. Зязюна, С. Сисоєвої, С. Архипової, О. Барабаш, І. Беха, В. Козакова, В. Кременя, Н. Муқан, Н. Ничкало, О. Романовського, Л. Сігаєвої, М. Солдатенка, М. Чобітька, О. Шапран та ін. Супервізію та підготовку соціальних працівників до супервізійної діяльності актуалізують у наукових доробках українські та

зарубіжні дослідники: М. Болдуїн (Baldwin), Н. Бондаренко, Дж. Брекке (Brekke), О. Будник, І. Грига, Дж. Едвардз (Edwards), Н. Гаулд (Gould), К. Хоуе (Howe), І. Грей (Gray), М. Джоунс (Jones), С. Кервінен-Нінікоскі (Karvinen-Niinikoski), П. Нуриус (Nurius), С. Кемп (Kemp), Г. Попович, Л. Уолш (Walsh), П. Вудворд (Woodward), Дж. Уекс (Wax), Т. Семигіна, Л. Тюття, І. Іванова, В. Яцура. Особливий інтерес становлять праці С. Беляєвої, Н. Гайдук, Л. Клос, В. Покладової, присвячені проблемі супервізії у соціальній роботі.

Водночас, аналіз вітчизняних наукових праць дає підставу визнати недостатню розробленість теоретичних і практичних аспектів супервізії та малодослідженість питань професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності. Тож актуальною є потреба вивчення досвіду Канади як одного з лідерів у формуванні й розвитку супервізії у сфері професійної діяльності та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до її здійснення.

Теоретичний аналіз і результати вивчення науково-практичного досвіду досліджуваної проблеми посприяли виявленню *суперечностей* між: об'єктивною потребою у підвищенні якості соціальних послуг на основі використання потенціалу супервізії та недостатнім усвідомленням її значущості як інституту, процесу, системи, технології; обґрунтованою необхідністю підготовки вітчизняних соціальних працівників до супервізійної діяльності та недостатнім рівнем розроблення нормативно-правового, організаційно-управлінського, навчально-методичного супроводу цього процесу; наявністю прогресивного закордонного досвіду неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності та необхідністю його вивчення й узагальнення.

Актуальність завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців-супервізорів у галузі соціальної роботи, необхідність розв'язання виявлених суперечностей, недостатній рівень теоретичного й практичного опрацювання означеної проблеми зумовили вибір теми дослідження: **«Неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає науковому напряму кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» «Дослідження соціальної сфери задля регулювання соціальних проблем». Дисертація виконана відповідно до наукової теми «Соціогуманітарний вимір регулювання проблем сучасного українського суспільства» (номер держреєстрації 0112U007338).

Тема затверджена Вченою радою Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №7 від 29.02.2012) та уточнена Вченою радою Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №1 від 02.09.2016).

Мета дослідження – виявити особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді та на їхній

основі обґрунтувати можливості творчої реалізації інноваційних ідей і досвіду Канади в Україні.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- 1) обґрунтувати теоретичні засади супервізії та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до її здійснення;
- 2) охарактеризувати особливості реалізації неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді;
- 3) виконати порівняльно-педагогічний аналіз неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді та Україні;
- 4) окреслити можливості використання канадського досвіду неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження – неперервна професійна підготовка соціальних працівників у Канаді.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді.

Методологічну основу дослідження формують філософські положення про взаємозв'язок загального й унікального; інтеграцію теорії і практики; неперервний розвиток особистості; динамічність розвитку неперервної професійної освіти на основі принципів цілісності, структурованості, практичної спрямованості, функціональності, культуровідповідності, полікультурності, активного навчання, партнерства й паритетності стосунків; концепції акмеології та аксіології.

Методи дослідження. З метою реалізації мети і завдань дослідження в дисертації використано комплекс методів: *теоретичні* (аналіз та синтез результатів теоретичних педагогічних досліджень; індукція та дедукція, контент-аналіз навчально-методичного забезпечення для виявлення особливостей неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності; зіставлення та порівняння практичного досвіду досліджуваної країни та України; логічний метод та моделювання для розробки моделі неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності та виявлення взаємозв'язків між її компонентами; систематизація та узагальнення для формулювання висновків); *емпіричні* (анкетування, бесіда, пряме й непряме спостереження, тестування з альтернативними відповідями з метою визначення потреби у здійсненні супервізії, вивчення ставлення соціальних працівників до супервізійної діяльності та ефективності впровадження авторської програми практичної підготовки студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» до здійснення супервізії).

Джерельна база: документи НАПН України та ПРООН в Україні, ЮНЕСКО, МОП, ОЕСР, Канадської асоціації соціальних працівників (КАСП) (*англ.* Canadian Association of Social Workers (CASW)), Канадської освітньої асоціації в галузі соціальної роботи (КОАСР) (*англ.* Canadian Association for Social Work Education (CASWE)), Канадської ради регуляторів соціальної

роботи (КРПСР) (*англ.* Canadian Council of Social Work Regulators (CCSWR), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, навчальні програми підготовки бакалаврів і магістрів соціальної роботи в університетах Канади та України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше розкрито* особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді (наявність етичних кодексів та першорядна роль професійних цінностей; інтеграція формальної, неформальної та інформальної професійної освіти; комплексне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів неперервної професійної підготовки супервізорів; тісний взаємозв'язок супервізії як сфери професійної діяльності в галузі соціальної роботи та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до її здійснення; розвиток супервізійної діяльності на основі прикладних наукових досліджень); *обґрунтовано* теоретичні засади неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, в основу яких покладено принципи цілісності, структурованості, практичної спрямованості, функціональності, культуровідповідності, полікультурності, активного навчання, партнерства й паритетності стосунків та аксіологічний, акмеологічний, особистісно-зорієнтований, інтегративний, рефлексивний, культурологічний, компетентнісний підходи; з урахуванням динаміки професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді *розроблено й обґрунтовано* її модель, яка відображає принципи супервізії, мету і завдання, зміст, форми і методи неперервної професійної підготовки супервізорів, їхній досвід, види освіти, принципи неперервної професійної підготовки, зміст, особливості та умови реалізації супервізійної діяльності, нормативно-правову базу; виконано *порівняльно-педагогічний аналіз* та виокремлено спільне (гуманізація та автономність, загальнодоступність, демократизм, свобода і плюралізм, розуміння практики супервізії в соціально-політичному контексті) і відмінне (*Канада*: децентралізація управління освітою; відсутність загальнонаціональних освітніх та професійних стандартів; формування змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки на основі клієнтоцентрованого підходу; забезпечення можливостей для неперервного професійного розвитку засобами формальної, неформальної, інформальної освіти; двосторонній процес оцінювання результатів навчання – викладачем і студентом; *Україна*: централізоване управління освітою; наявність загальнонаціональних освітніх стандартів та відсутність професійних; формування змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки відповідно до освітніх стандартів; забезпечення можливостей для неперервного професійного розвитку засобами формальної, частково неформальної та інформальної освіти; переважно односторонній процес оцінювання результатів навчання – викладачем) у досвіді неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності двох країн; *окреслено* можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в умовах України.

Удосконалено зміст та структуру практичної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, зміст модульних курсів професійного навчання для супервізорів.

Уточнено зміст понять «неперервна професійна підготовка до супервізійної діяльності у галузі соціальної роботи», «супервізія», «супервізор», «супервізований», «профіль професійної компетентності соціального працівника-супервізора».

Подальшого розвитку набули положення про організування неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності на основі інтеграції теорії і практики соціальної роботи; супервізію як інститут, процес, систему та технологію соціальної роботи; специфіку реалізації адміністративної, навчальної, підтримувальної функцій супервізії.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні навчально-методичного забезпечення неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, зокрема навчальний посібник «Соціальна робота: практична підготовка студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр», словники-довідники «Все про соціальну роботу», «Політологія: сучасні терміни і поняття», «Соціальна робота: методичні вказівки до виконання курсових робіт та написання бакалаврської кваліфікаційної роботи для студентів базового напрямку «Соціологія» спеціальності 6.130102 «Соціальна робота», ЕНМК «Теорії і методи соціальної роботи», методичні рекомендації «Психосоціальна підтримка дітей і молоді у складних життєвих обставинах у системі професійної підготовки соціальних працівників «університет – громада». Досвід Національного університету «Львівська політехніка». Матеріали, основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть використовувати науковці, працівники відділів управління освітою, викладачі закладів вищої освіти, службовці Всеукраїнського центру підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, соціальні працівники громадських та державних організацій тощо.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (довідка № 71 – 229 від 10.09.2017), Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (акт від 15.09.2017), Національного університету «Львівська політехніка» (акт № 67–01–1496 від 15.09.2017), Чернігівського національного технологічного університету (акт № 802/34 – 1773 від 19.09.2017), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07–10/1652 від 29.09.2017).

Результати дослідження апробовано й впроваджено в освітню компоненту діяльності Сумської обласної громадської організації «Калинове гроно» (довідка № 58 від 20.09.2017) в рамках реалізації проектних програм 2015 р. та 2017 р. (проекти «Формування соціального майданчика взаємодії», «Соціалізація родин внутрішньо переміщених осіб» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні).

Особистий внесок здобувача. У праці [1], опублікованій у співавторстві, авторкою обґрунтовано питання емоційної компетентності та ефективного спілкування, [2] – охарактеризовано сучасний стан та перспективи застосування підходу «дослідження шляхом участі» в Україні; [8] – визначено ролі та відповідальності супервізора навчальної практики студентів спеціальності «соціальна робота»; [10] – визначено основні поняття у сфері супервізії у галузі соціальної роботи; [11] – інтерпретовано основні поняття соціальної політики в галузі соціальної роботи, супервізійної діяльності; [12] – визначено завдання супервізора в соціальній організації щодо виконання студентом емпіричної частини дослідження; [13] – укладено розділи посібника, присвячені питанню теорії і практики супервізії; [15] – укладено підрозділи 1.3 та 2.2.2.

Апробацію результатів дослідження здійснено у рамках проведення Міжнародної школи «Дотримання прав дитини шляхом наснаження батьків і сімей» (Галловей, Ірландія, 2015); Міжнародної наукової конференції «Сучасна наука: бізнес і освіта» (Добрич, Болгарія, 2017); Міжнародного симпозіуму «На шляху до здорового суспільства: гуманістичний вимір» (Львів, 2017); І Конгресу соціологічної асоціації України «Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей» (Харків, 2009); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тенденції розвитку вищої освіти в умовах гібридної війни на Сході України» (Старобільськ, 2017); наукових семінарів кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (2012–2017).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у 15-ти працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 2 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1 навчальний посібник, 2 словники-довідники, 1 методичні вказівки, 1 методичні рекомендації, 1 електронний навчально-методичний комплекс.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (439 найменувань, з них 281 – іноземною мовою), 19-ти додатків. Загальний обсяг дисертації складає 374 сторінки, з них 212 сторінок основного тексту, який містить 7 таблиць та 16 рисунків на 12-ти сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи наукового пошуку; зазначено джерельну базу; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про особистий внесок здобувача в наукових працях; відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження; наведено дані про публікації, структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретичні засади неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності» – проаналізовано неперервну професійну підготовку соціальних працівників до супервізійної діяльності у сучасній теорії і практиці; розкрито супервізію як сферу професійної діяльності в галузі соціальної роботи; обґрунтовано підходи, покладені в основу неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності.

На основі аналізу та узагальнення результатів наукових розвідок зарубіжних учених з'ясовано, що дослідження проблеми неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності мають фрагментарний та несистематизований характер, хоча й перебувають у центрі уваги науковців. У ході дослідження виявлено відсутність праць, присвячених становленню супервізорів як менеджерів середньої ланки, які отримують відповідні цій посаді знання, вміння та навички шляхом участі у неперервному процесі професійної підготовки.

Визначено, що супервізія – це втручання, що проводиться старшим членом персоналу (представником професії) щодо молодшого члена персоналу (представника професії), особливою ознакою якої є наявність трьох основних функцій: адміністративної, навчальної та підтримувальної. Супервізія передбачає організацію і самоорганізацію різних видів соціальної діяльності й соціальної взаємодії, діагностику і прогнозування параметрів соціальних процесів, що засвідчує вищий кваліфікаційний рівень, якого досягає соціальний працівник у службовій кар'єрі.

Аналіз наукових досліджень і зарубіжного досвіду дали змогу встановити, що неперервну професійну освіту вважають компонентом неперервної професійної підготовки, що реалізується у контексті формальної освіти. Професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності передбачає залучення як до формальної, так і неформальної та інформальної освіти, а також неперервне удосконалення професійної майстерності на засадах інтеграції теорії та практики соціальної роботи. Подана динаміка неперервної професійної підготовки до супервізійної діяльності в галузі соціальної роботи в Канаді ілюструє шлях до досягнення та неперервного вдосконалення професійної майстерності у здійсненні супервізії, що передбачає переміщення акцентів від відповідальності керівників організацій за надання високоякісних послуг до відповідальності кожного окремого фахівця-практика.

В основу неперервної професійної підготовки соціальних працівників покладено низку підходів, а саме: аксіологічний, акмеологічний, особистісно зорієнтований, інтегративний, рефлексивний, культурологічний, компетентнісний тощо. Наголошено, що останніми роками значного поширення набув саме компетентнісний підхід як до професійної, так і до освітньої діяльності у галузі соціальної роботи, який є визначальним та регулюючим чинником практичної складової, передумовою розвитку неперервної професійної підготовки соціальних працівників загалом та до супервізійної діяльності зокрема. Його застосування передбачає інтеграцію теорії і практики як головного постулату соціальної роботи та підкреслює

формування професійних ролей, знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій упродовж усього професійного життя.

Аналіз науково-практичного досвіду Канади дав змогу змодельовати профіль професійної компетентності фахівця-супервізора у галузі соціальної роботи, що акцентує увагу на компетентнісному підході, застосування якого ілюструє досягнуті результати навчання та прикладні результати, здобуті у процесі неперервного професійного самовдосконалення. Поданий профіль відкриває перспективу для подальшого професійного поступу соціального працівника та розвитку його професійної майстерності.

Уточнено, що професійна компетентність фахівця-супервізора у галузі соціальної роботи є цілісною, особистісно-фаховою характеристикою, що формується у процесі неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності шляхом застосування компетентнісно зорієнтованого підходу, передбачає професійне самовдосконалення, охоплює професійний досвід, знання, вміння і навички, застосування яких відбувається у правовому, культуровідповідному та антидискримінаційному контексті і ґрунтується на засадах професійної етики із дотриманням принципів діяльнісної, комунікативної та особистісної самоефективності.

У другому розділі – **«Реалізація неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді»** – розкрито становлення і розвиток, схарактеризовано особливості та представлено модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді.

Процес неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності має властиву йому динаміку. Він починається на етапі бакалаврату і триває під час здобуття формальної освіти, знаходить своє продовження шляхом використання ресурсів неформальної та інформальної освіти, сприяючи розвитку мотивації до неперервного професійного самовдосконалення та підвищенню якості освіти й неперервної професійної підготовки в галузі соціальної роботи. Процес професійного самовдосконалення не обмежується здобуттям формальної та неформальної освіти. Він триває впродовж усієї подальшої професійної діяльності супервізора-практика, передбачає фахове зростання, досягнення та удосконалення професійної майстерності та є неперервним і необмеженим у часі протягом кар'єрного поступу. Особливістю цього процесу є можливість здобуття нової професійної кваліфікації, а, отже, повернення до етапів формальної та неформальної професійної освіти. В основу динаміки професійного зростання покладено положення про професійну майстерність, що передбачає узагальнення існуючого досвіду у професійній сфері та подальше підвищення професійної кваліфікації, слугує підґрунтям для інтеграції теорії і практики на шляху професійного зростання соціального працівника та його неперервної професійної підготовки до супервізійної діяльності.

З'ясовано, що неперервна професійна підготовка охоплює такі етапи: супервізований → супервізор-початківець → супервізор-практик → супервізор-

майстер-професіонал. Відтак, професійна майстерність (зокрема, у сфері супервізії) – це неперервний процес професійного самовдосконалення; залучення до неперервної професійної підготовки, вирішальну роль у якій відіграють самосвідомість та вміння розвивати особисті якості під час практичної діяльності, що допомагає фахівцеві самовдосконалюватись і вирішувати складні завдання, і навіть непередбачувані; нести цілковиту відповідальність за власні рішення. Отже, у процесі розвитку професійної майстерності особливого значення набуває потреба у саморозвитку, самореалізації, професійному зростанні. Основою професійної майстерності є професійна компетентність, рівень якої залежить як від якості засвоєних знань, так і від професійного досвіду.

Визначено, що особливостями неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності є широке використання етичних кодексів та акцентування ролі й значення професійних цінностей; використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної професійної освіти; комплексне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів неперервної професійної підготовки супервізорів; тісний взаємозв'язок супервізії як сфери професійної діяльності в галузі соціальної роботи та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до її здійснення; інтегрування напрацювань теоретиків і практиків в освітній процес у зв'язку із розвитком супервізійної діяльності на основі емпіричних наукових досліджень, зокрема шляхом залучення супервізорів та супервізованих до освітнього процесу.

У Канаді неперервна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності реалізується в контексті формальної освіти на освітніх рівнях бакалавра та магістра, передбачає освоєння відповідних навчальних дисциплін та практичної підготовки; неформальної та інформальної освіти впродовж усього фахового функціонування. Комплексне використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної освіти відповідає викликам часу; потребі у демонструванні толерантності, визнання відмінностей незалежно від специфіки соціально-політичної ситуації як в умовах окремої країни, так і у глобалізованому світі; необхідності надання високоякісних соціальних послуг різним категоріям клієнтів (мігрантам, біженцям, учасникам бойових дій, внутрішньо-переміщеним особам тощо), які, зазвичай, страждають від посттравматичних стресових розладів та їхніх наслідків, що позначається не лише на представниках перелічених категорій клієнтів, а й на членах їхніх родин, а також на громадах, з яких вони походять або членами яких стають, та на суспільстві загалом.

Розроблено модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді (рис. 1), що відображає: мету, завдання, нормативно-правову базу, принципи супервізії, принципи та підходи, покладені в основу неперервної професійної підготовки до здійснення супервізії, види освіти (формальна, неформальна, інформальна), зміст (знання, професійні вміння і навички, а також професійні цінності і ставлення), форми (навчальна практика, онлайн курси, тренінги, наукові дослідження, лекції, семінари, бесіди, дискусії, пояснення) і методи (групові й індивідуальна робота,

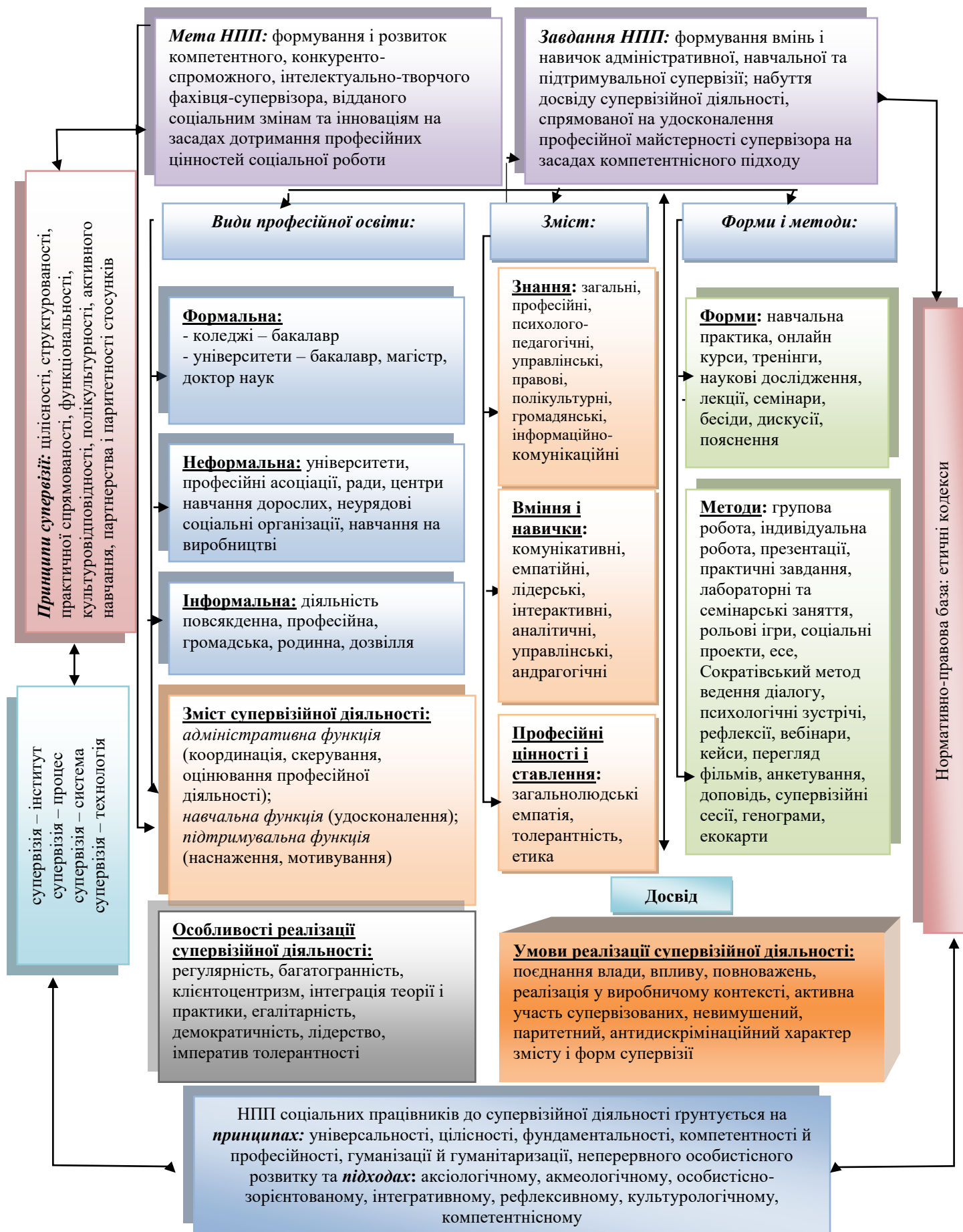

Рис. 1. Модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності у Канаді

презентації, практичні завдання, лабораторні та семінарські заняття, рольові ігри, соціальні проекти, есе, Сократівський метод ведення діалогу, психологічні зустрічі, рефлексії, вебінари, кейси, перегляд фільмів, анкетування, доповідь, супервізійні сесії, генограми, екокарти) особливості та умови реалізації супервізійної діяльності.

У третьому розділі – **«Можливості використання зарубіжного досвіду підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні»** – подано результати порівняльно-педагогічного аналізу канадського й українського досвіду неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності; окреслено можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в умовах України.

Зазначено, що в Канаді важливу роль у здійсненні неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності поряд із громадськими коледжами та університетами, діяльність яких є автономною, відводять також урядовим та неурядовим соціальним організаціям, що сприяє розвитку та самовдосконаленню фахівців, зокрема, у здійсненні супервізійної діяльності впродовж усього професійного життя.

В Україні можливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності здебільшого обмежені формальною освітою на етапі завершення навчання на освітньому рівні «бакалавр» або «магістр» і не мають мотиваційного підґрунтя для подальшого розвитку на етапі професійного самовдосконалення. Виявлено, що система неперервної професійної підготовки у галузі соціальної роботи все ще переживає етап становлення і розвитку, а, відтак, є неповною, передусім через відсутність у ній такої важливої ланки, як неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності. Виконане дослідження дало змогу з'ясувати, що в Канаді існує вертикаль формування змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки «знизу» на засадах компетентнісного підходу з урахуванням потреб клієнтів, виявлених шляхом наукового пошуку.

З'ясовано, що акредитація освітніх програм із соціальної роботи на освітніх рівнях «бакалавр» і «магістр» є обов'язком Канадської освітньої асоціації в галузі соціальної роботи. Ліцензування соціальних працівників здійснюється нормативно-правовим колегіумом, що є підставою для призначення на посаду супервізора в соціальній організації.

В Україні практику, яка ґрунтується на дослідницьких засадах, у тому числі на основі емпіричних даних, застосовують не часто. У Канаді організація освітнього процесу є студентоцентрованою, а процес оцінювання – двостороннім. Водночас, в Україні процес оцінювання є переважно одностороннім. Атестацію здійснює викладач на підставі оцінювання рівня досягнутих компетентностей та результатів навчання, з використанням методів комплексної діагностики.

Узагальнення досвіду Канади дозволило запропонувати програму професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні. Цикл практичної підготовки студентів освітнього рівня «бакалавр»

орієнтований на постійний професійний розвиток студента та охоплює різні види навчальної практичної діяльності, зокрема навчальні практики в рамках семестрів, організовані «блоками», та навчально-дослідницький практикум, що проводять на базі організацій соціальної служби впродовж одного повного робочого дня щотижнево. Описано процес керівництва навчальною практичною діяльністю студентів, який відбувається завдяки об'єднанню зусиль соціальних служб (державних і недержавних) та університету. Наголошено на провідній ролі супервізора у соціальній організації, який слугує рольовою моделлю для студентів – майбутніх супервізорів. Проаналізовано особливості модульних курсів професійного навчання супервізорів практики, яку проходять студенти спеціальності «соціальна робота», що забезпечують можливість для соціальних організацій належним чином підготувати своїх працівників до здійснення кваліфікованого супроводу студентів і водночас є ресурсом неперервного професійного самовдосконалення та вагомим чинником підвищення якості освіти й неперервної професійної підготовки фахівців у галузі соціальної роботи.

Окреслено можливості застосування конструктивних ідей канадського досвіду щодо неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні, зокрема в організаційній, освітній, соціальній та інтегративній сферах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення наукового завдання щодо виявлення особливостей неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді та на їхній основі обґрунтування можливостей творчої реалізації інноваційних ідей і досвіду Канади в Україні. Результати виконаного дослідження дають змогу сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу теорії та практики неперервної професійної підготовки, висвітленої у публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців, з'ясовано, що вивчення феномена супервізії та підготовки соціальних працівників до її здійснення має фрагментарний та несистематизований характер. Супервізія – це інститут, процес, система, технологія соціальної роботи, що характеризується наявністю трьох основних функцій (адміністративна, навчальна, підтримувальна) та передбачає організацію і самоорганізацію різних видів соціальної діяльності і соціальної взаємодії, діагностику і прогнозування параметрів соціальних процесів, що засвідчує вищий кваліфікаційний рівень, якого досягає соціальний працівник у службовій кар'єрі. Неперервну професійну підготовку до супервізійної діяльності у галузі «соціальна робота» визначено як процес професійного зростання та самовдосконалення соціальних працівників, складовими якого є формальна, неформальна та інформальна професійна освіта на основі застосування аксіологічного, акмеологічного, особистісно-зорієнтованого, інтегративного, рефлексивного, культурологічного, компетентнісного підходів. Набуття та реалізація професійного досвіду на засадах дотримання професійних цінностей соціальної роботи реалізується

відповідно до принципів універсальності, цілісності, фундаментальності, компетентності й професійності, гуманізації й гуманітаризації, неперервного особистісного розвитку.

2. Охарактеризовано особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, серед яких виокремлено: наявність етичних кодексів, що розробляються професійними асоціаціями соціальних працівників, у яких поряд із знаннями, вміннями і навичками першорядна роль відводиться професійним цінностям; використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної професійної освіти; комплексне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів неперервної професійної підготовки супервізорів; інтегрування напрацювань теоретиків та практиків в освітній процес у зв'язку із розвитком супервізійної діяльності на основі інтенсивних наукових досліджень, зокрема шляхом участі супервізорів та супервізованих.

Виявлено особливості супервізії як сфери професійної діяльності в галузі соціальної роботи та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в їхньому тісному взаємозв'язку, зокрема визначення супервізії як інституту, процесу, системи та технології соціальної роботи; диференціація та систематизація знань, умінь і навичок відповідно до адміністративної, навчальної, підтримувальної функцій супервізії; аргументація застосування компетентнісного підходу як регулюючого чинника професійної супервізійної діяльності в сфері соціальної роботи; обґрунтування важливості досліджень у професійній діяльності, зокрема як інструмента оцінювання потреб людини; окреслення динаміки неперервної професійної підготовки до супервізійної діяльності в галузі соціальної роботи в Канаді та розроблення профілю професійної компетентності соціального працівника-супервізора.

Визначено концептуальні особливості застосування компетентнісного підходу до освітньої і професійної діяльності у сфері супервізії, що є основою неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності; визначальною, організуючою характеристикою усіх етапів формальної, неформальної та інформальної професійної освіти, мотиваційним чинником на шляху до професійного самовдосконалення; механізмом формування вертикалі освітньої галузі «знизу-вгору», що засвідчує децентралізацію та демократизацію цієї галузі; аргументом для здійснення наукового пошуку та організації навчальної практики і професійної супервізійної діяльності на основі емпіричних даних; головним критерієм для аналізу, систематизації та узагальнення досвіду неперервної професійної підготовки соціальних працівників до здійснення супервізії.

Розкриття динаміки професійної підготовки до супервізійної діяльності в галузі «соціальна робота» в канадському досвіді дало змогу розробити модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, що відображає: теоретичні засади, нормативно-правову базу, види професійної освіти, мету (формування і розвиток компетентного, конкуренто-спроможного, інтелектуально-творчого фахівця-супервізора, відданого соціальним змінам та інноваціям на засадах дотримання професійних цінностей

соціальної роботи) і завдання (формування умінь і навичок адміністративної, навчальної, підтримувальної супервізії; набуття досвіду супервізійної діяльності, спрямованої на розвиток професійної майстерності супервізора на засадах компетентнісного підходу); зміст (знання: загальні, професійні, психолого-педагогічні, управлінські, правові, полікультурні, громадянські, інформаційно-комунікаційні; вміння і навички: комунікативні, емпатійні, лідерські, інтерактивні, аналітичні, управлінські, андрагогічні; професійні цінності і ставлення: загальнолюдські, толерантність, емпатія, етика), форми (навчальна практика, онлайн курси, тренінги, наукові дослідження, лекції, семінари, бесіди, дискусії, пояснення) і методи (групова й індивідуальна робота, презентації, практичні завдання, лабораторні та семінарські заняття, рольові ігри, соціальні проекти, есе, Сократівський метод ведення діалогу, психологічні зустрічі, рефлексії, вебінари, кейси, перегляд фільмів, анкетування, доповідь, супервізійні сесії, генограми, екокарти) неперервної професійної підготовки супервізорів; їхній досвід; зміст (адміністративна функція: координація, скерування, оцінювання професійної діяльності; навчальна функція: удосконалення; підтримувальна функція: наснаження, мотивування), особливості (регулярність, багатогранність, клієнтоцентризм, інтеграція теорії і практики, егалітарність, демократичність, лідерство, імператив толерантності) та умови (поєднання влади, впливу, повноважень; реалізація у виробничому контексті; активна участь супервізованих; невимушений, паритетний, антидискримінаційний характер змісту і форм супервізії) реалізації супервізійної діяльності.

3. Виконано порівняльно-педагогічний аналіз неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді та Україні. Досвід Канади та України характеризується такими спільними ознаками, як гуманізація та автономність, загальнодоступність, демократизм, свобода і плюралізм, розуміння практики супервізії у соціально-політичному контексті.

Виявлено відмінності, які полягають у децентралізації управління освітою; відсутності загальнонаціональних освітніх та професійних стандартів; формуванні змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки на основі клієнтоцентрованого підходу («знизу-вгору», на засадах компетентнісного підходу, з урахуванням потреб клієнтів, виявлених на основі результатів емпіричних досліджень); забезпеченні можливостей для неперервного професійного розвитку засобами формальної, неформальної, інформальної освіти; двосторонній процес оцінювання результатів навчання – викладачем і студентом у Канаді.

В Україні неперервна професійна підготовка супервізорів реалізується в умовах централізованого управління освітою; наявності загальнонаціональних освітніх стандартів та відсутності професійних; формування змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки відповідно до освітніх стандартів; забезпечення можливостей для неперервного професійного розвитку засобами формальної, частково неформальної та інформальної професійної освіти; переважно одностороннього процесу оцінювання результатів навчання –

викладачем.

4. Окреслено можливості використання канадського досвіду неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні на індивідуальному, груповому та організаційному рівнях освітньої та професійної супервізійної діяльності у соціальній роботі.

Організаційна сфера: розвивати професійну діяльність у галузі соціальної роботи, зокрема, навчальну практику студентів соціальної роботи на засадах компетентнісного підходу та наукового пошуку, що апелює до потреб клієнта, з використанням сучасних дослідницьких підходів, приміром таких, що беруть за основу результати емпіричних розвідок та стимулюють активне залучення клієнта соціальних служб до проведення дослідження шляхом його участі.

Освітня сфера: закладам освіти впроваджувати освітні програми з наголосом на супервізійній діяльності та робочі навчальні програми / модулі / цикли підвищення кваліфікації для працівників соціальних організацій – супервізорів навчальної практики студентів спеціальності «соціальна робота», керівників організацій, представників департаментів освіти та соціального захисту, органів місцевого самоврядування; застосовувати двостороннє оцінювання результатів навчальної діяльності у системі «викладач – студент».

Соціальна сфера: державним і громадським соціальним організаціям створювати психологічно безпечне середовище для професійної діяльності та навчальної практики студентів спеціальності «соціальна робота», формувати мотивацію до самовдосконалення працівників та їхніх відповідальних дій і самостійного прийняття рішень.

Інтегративна сфера: ініціювати створення міжгалузевої (міжнародної) платформи науково-практичного і навчально-методичного спрямування задля розвитку професійної майстерності у супервізійній діяльності шляхом об'єднання зусиль наукових установ, закладів освіти, соціальних організацій (державних і громадських), професійних асоціацій для розвитку системи неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, її практичної складової, зокрема, для проведення науково-педагогічних заходів; заснувати науково-методичне видання – друкований орган Всеукраїнської асоціації соціальних працівників як засіб поширення передового вітчизняного й зарубіжного досвіду та формування української термінології у сфері супервізії у галузі соціальної роботи; розробити нормативно-правову, організаційно-управлінську, навчально-методичну базу неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності.

Окреслені можливості можуть бути використані Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики України, Всеукраїнським центром підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, представниками системи формальної та неформальної професійної освіти, працівниками соціальних організацій з метою удосконалення системи надання соціальних послуг громадянам України.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. До перспективних напрямів наукових пошуків на увагу заслуговують: подальші порівняльно-педагогічні розвідки щодо вивчення впливу практики супервізії на

формування змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності; специфіка визнання результатів неформального та інформального навчання супервізорів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що відображають основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

1. Stavkova S. Conversation with an Interpreter : Considerations for Cross-Language, Cross-Cultural Peacebuilding Research / Sofiya Stavkova, Maureen Flaherty // *Peace and Conflict Studies*. – 2012. – № 19 (2). – P. 237–258. (авторський внесок: обґрунтовано питання емоційної компетентності та ефективного спілкування).
2. Stavkova S. Participatory Research : Community Building in Action / Sofiya Stavkova, Maureen Flaherty // *Yearbook of Varna University of Management*. – 2017. – Vol. X. – P. 376–385. (авторський внесок: охарактеризовано сучасний стан та перспективи застосування підходу «дослідження шляхом участі» в Україні).

Публікації у наукових фахових виданнях України

3. Ставкова С. Г. Супервізія – метод професійного становлення соціальних працівників : історичний аспект / С. Г. Ставкова // *Соціальна робота в Україні : теорія і практика*. – 2007. – № 2. – С. 35–41.
4. Ставкова С. Г. До питання вивчення супервізії як соціальної технології / С. Г. Ставкова // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. – 2016. – № 3. – С. 178–191.
5. Ставкова С. Адміністративна супервізія в організації соціальної служби : досвід Канади / Софія Ставкова // *Гуманізація навчально-виховного процесу*. – 2017. – № 3 (83). – С. 95–106.
6. Stavkova S. Some aspects of continuing professional education of social workers in Canada / Sofiya Stavkova // *Молодь і ринок*. – 2017. – № 10 (153). – С. 19–23.
7. Ставкова С. Г. Становлення супервізії як сфери професійної діяльності у соціальній роботі : зарубіжний досвід / С. Г. Ставкова // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. – 2017. – № 7 (312). – С. 243–253.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Ставкова С. Г. та ін. Соціальна робота : практична підготовка студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» : Навч. посібник. За ред. Гайдук Н. М., Клос Л. Є., Ставкова С. Г., Беляєва С. Я. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 163 с.

(авторський внесок: визначено ролі та відповідальності супервізора навчальної практики студентів спеціальності «соціальна робота»).

9. Ставкова С. Супервізія як метод професійного становлення спеціалістів : історичний аспект / Софія Ставкова // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей : тези доповідей учасників I Конгресу Соціологічної асоціації України (15–17 жовтня, 2009 р., м. Харків). – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 474.

10. Ставкова С. Г. та ін. Все про соціальну роботу : навчальний енциклопедичний словник-довідник. За ред. Пічі В. М. – Львів : «Новий Світ-2000», 2013. – 615 с. *(авторський внесок: визначено основні поняття у сфері супервізії у галузі соціальної роботи).*

11. Ставкова С. Г. та ін. Політологія : сучасні терміни і поняття : Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації. За ред. Климаської Л. Д., Турчин Я. Б., Хоми Н. М. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – 514 с. *(авторський внесок: інтерпретовано основні поняття соціальної політики в галузі соціальної роботи, супервізійної діяльності).*

12. Ставкова С. Г. Соціальна робота : Методичні вказівки до виконання курсових робіт та написання бакалаврської кваліфікаційної роботи для студентів базового напрямку «Соціологія» спеціальності 6.130102 «Соціальна робота» / Н. М. Гайдук, Л. Є. Клос, М. Я. Козак, О. Є. Макух, О. П. Гілета, С. Г. Ставкова, Г. З. Герасим]. – Львів: Видавництво Львівської Політехніки, 2015. – 55 с. *(авторський внесок: визначено завдання супервізора в соціальній організації щодо виконання студентом емпіричної частини дослідження).*

13. Ставкова С. Г. Теорії і методи соціальної роботи. Електронний навчально-методичний комплекс / О. О. Сметаніна, С. Г. Ставкова. Сертифікат № 01099 (Е41-181-118/2015 від 23.03.2015 р.). *(авторський внесок: укладено розділи посібника, які вміщують питання теорії і практики супервізії).*

14. Ставкова С. Г. До питання професійної підготовки соціальних працівників-супервізорів у системі неперервної освіти : досвід Канади / С. Г. Ставкова // Управлінсько-педагогічні аспекти професійної діяльності викладача вищої школи. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2016. – С. 152.

15. Ставкова С. Г. та ін. Психосоціальна підтримка дітей і молоді у складних життєвих обставинах у системі професійної підготовки соціальних працівників «університет – громада». Досвід Національного університету «Львівська політехніка». За ред. Гайдук Н. М., Клос Л. Є. – Львів : Видавництво Львівської Політехніки, 2016. – 27 с. *(авторський внесок: укладено підрозділи 1.3 та 2.2.2).*

АНОТАЦІЇ

Ставкова С. Г. Неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Національний

університет «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України. – Львів, 2018.

У дисертації розкрито особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, в основу якої покладено принципи цілісності, структурованості, практичної спрямованості, функціональності, культуровідповідності, полікультурності, активного навчання, партнерства і паритетності стосунків, а також аксіологічний, акмеологічний, особистісно-зорієнтований, інтегративний, рефлексивний, культурологічний, компетентнісний підходи. Розроблено й обґрунтовано модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, яка відображає принципи супервізії, мету і завдання, зміст, форми і методи неперервної професійної підготовки супервізорів, їхній досвід, види освіти, принципи неперервної професійної підготовки, зміст, особливості та умови реалізації супервізійної діяльності, нормативно-правову базу. Виконано порівняльно-педагогічний аналіз і виокремлено спільне та відмінне в канадському й українському досвіді неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності у галузі соціальної роботи. Окреслено можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в умовах України.

Удосконалено зміст та структуру практичної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, зміст модульних курсів професійного навчання для супервізорів.

Уточнено зміст понять «неперервна професійна підготовка до супервізійної діяльності у галузі соціальної роботи», «супервізія», «супервізор», «супервізований», «професійна компетентність фахівця-супервізора у галузі соціальної роботи», «профіль професійної компетентності соціального працівника-супервізора».

Подальшого розвитку набули положення про організацію неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності на основі інтеграції теорії і практики соціальної роботи; супервізію як інститут, процес, систему та технологію соціальної роботи; специфіку реалізації адміністративної, навчальної, підтримувальної функцій супервізії.

Ключові слова: Канада, соціальний працівник, супервізійна діяльність, неперервна професійна підготовка, професійна компетентність.

Ставкова С. Г. Непрерывная профессиональная подготовка социальных работников к осуществлению супервизионной деятельности в Канаде. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – Теория и методика профессионального образования. – Национальный университет «Львовская политехника», Министерство образования и науки Украины. – Львов, 2018.

В диссертации раскрыты особенности непрерывной профессиональной подготовки социальных работников к осуществлению супервизионной

деятельности в Канаде, в основе которой лежат принципы целостности, структурированности, практической направленности, функциональности, культурного соответствия, поликультурности, активного обучения, партнерства и паритетности отношений, а также аксиологический, акмеологический, личностно-ориентированный, интегративный, рефлексивный, культурологический, компетентностный подходы. Разработана и обоснована модель непрерывной профессиональной подготовки социальных работников к осуществлению супервизионной деятельности в Канаде, которая отражает принципы супервизии, цель и задачи, содержание, формы и методы непрерывной профессиональной подготовки супервизоров, их опыт, содержание, особенности и условия реализации супервизионной деятельности, нормативно-правовую базу. На основе сравнительно-педагогического анализа выделено общее и отличительное в канадском и украинском опыте непрерывной профессиональной подготовки социальных работников к осуществлению супервизионной деятельности в области социальной работы и намечены возможности использования прогрессивных идей и опыта Канады в условиях Украины.

Усовершенствованы содержание и структура практической подготовки социальных работников к осуществлению супервизионной деятельности, содержание модульных курсов профессионального обучения для супервизоров.

Уточнено содержание понятий «непрерывная профессиональная подготовка к осуществлению супервизионной деятельности в области социальной работы», «супервизия», «супервизор», «супервизируемый», «профессиональная компетентность специалиста-супервизора в области социальной работы», «профиль профессиональной компетентности социального работника-супервизора».

Дальнейшее развитие получили положения об организации непрерывной профессиональной подготовки социальных работников к супервизионной деятельности на основе интеграции теории и практики социальной работы; о супервизии как институте, процессе, системе и технологии социальной работы; о специфике реализации административной, учебной, поддерживающей функции супервизии.

Ключевые слова: Канада, социальный работник, супервизионная деятельность, непрерывная профессиональная подготовка, профессиональная компетентность.

Stavkova S. H. Continuing Professional Training of Social Workers for Supervisory Activity in Canada. – On the rights of manuscript.

The thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2018.

In the thesis the peculiarities of continuing professional training of social workers for supervisory activity in Canada, based on the principles of integrity, structuring, practical orientation, functionality, cultural suitability, multiculturalism, active learning, partnership and egalitarian relationships, as well as on the

axiological, acmeological, personality oriented, integrative, reflexive, culturological, competency-based approaches are revealed. The model of continuing professional training of social workers for supervisory activity in Canada is developed and substantiated, which reflects the principles of supervision, its purpose and objectives, content, forms and methods of continuing professional training of supervisors, their experience, types of education, principles of continuing professional training, content, peculiarities and conditions for the implementation of supervisory activity, regulatory and legal base. The comparative pedagogical analysis is conducted, and common and different features of continuing professional training of social workers for supervisory activity in the area of social work in the experience of Canada and Ukraine are differentiated. The opportunities for using progressive ideas and Canadian experience in Ukrainian conditions are outlined.

The content and structure of practical training of social workers for supervisory activity, and the content of modular courses of professional development for supervisors are improved.

The notions “continuing professional training for supervisory activity in the area of social work”, “supervision”, “supervisor”, “supervisee”, and “profile of professional competence of a social worker-supervisor” are clarified.

The regulations for organizing continuing professional training of social workers for supervisory activity based on integrating theory and social work practice; on supervision as an institute, process, system and technology of social work; on the specifics of the implementation of administrative, educational, supportive supervisory functions gained further development.

Keywords: Canada, social worker, supervisory activity, continuing professional training, professional competence.